

Teman hos svenska romantiker

Den romantiska naturuppfattningen hämtade till stor del näring ur den tyska filosofen Friedrich von Schelling. Schellings uppfattning om naturen bygger till stor del på tanken att naturen (och dess varelser) är besjälade. Denna panteistiska naturfilosofi genomsyrar också de svenska romantikerna. I lyrik av Esaias Tegnér, Erik Gustaf Geijer och Per Daniel Amadeus Atterbom finner man också kopplingar till den genikult som så flitigt odlades:

"[...] Skalden, tänkaren och hjälten,
allt det härliga på jorden
verkar blint, som anden vill."¹

Enligt romantikerna kan endast tänkaren, diktaren förstå de eviga sanningarna som finns förborgade i naturen och själen. Tegnér verkar också dela Schellings uppfattning om att diktaren med sin intuition kan genomsåda och förstå världen.² Att individen spelar en central roll i Tegnér's lyrik står utan alla tvivel:

"Ser du, kring den starke anden
växa alltid starka vingar.
Vad rår örnen väl därför?
Duvan plockar korn i sanden,
men *han* tar sitt rov och svingar
mot den ban där solen kör."³

Det är alltså inte den starkes fel att hon tar makt och rätt; denna hierarki är en bara en följd av den "naturliga ordningen". Strofen kan också ses som en kamp mellan antiteserna aggression och fred: duvan kännetecknas ju allmänt som en fredssymbol, medan örnen står för rovlysten aggression... Också genusperspektivet framträder något; duvan (moder), örnen (den stränga fadern). Just synen på denna (naturliga) hierarki är något som genomsyrar hela den romantiska tanken. Vissa individer är, enligt detta synsätt, bättre lämpade för vissa saker

¹ Citatet taget ur Tegnér's dikt "Hjälten"; Svensk dikt, 1985, s. 265, strof 5.

² Tegnér tar trots detta helt avstånd från de s.k. fosforisternas uttolkningar av nyromantiken. Tegnér såg dessa som alltför metafysiska och tillkrånade. Se t.ex. Breitholtz, 1977, s. 122 f.

³ Svensk dikt, 1985, s. 265, strof 2.

beroende på att de fått intellektuella eller fysiska förmågor utöver gemene man. Att lyfta i hybris kan dock sluta illa: likt fågeln Fenix kan vingarna brännas...

Likt Tegnér svärmar också *Erik Gustaf Geijer* för den starke individen:

”Mig lockar icke ärans namn.

Hon bor dock i mitt bröst.

Min skörd ej gror i ryktets famn.

Jag skär den lugn var höst”¹

Här kan man ana en lugn och självsäker individ. Odalbonden i dikten är en man utan större bekymmer, han gör det han ska och är stolt över sitt värv. Odalbonden är också väl medveten om att han inte besitter lärdom eller rikedom:

”Mig mycken lärdom ej är tung,

jag vet blott, vad är mitt.

Vad rätt är, ger jag Gud och kung

och njuter resten fritt.”²

Trots detta tycks han vara nöjd med sin lott i livet; han vet sin plats och är lycklig vid den. Under läsning av dikten uppfattar man alltmer denne bonde som en typisk idealisering av landsbygdens folk. Man låter religion och sekulär makt slåss om rätten; man vet själv vad man har och det kan ingen ta ifrån en... Romantikens beundran inför det enkla (det folkliga) lyser också igenom i dikten *Odalbonden*: “[...] Men kraftigt är allmogens ja eller nej under vapnens skallande brak.”³ Det är inte den äventyrslystne vikingen, som Geijer skildrat i andra dikter, som framträder i *Odalbonden*, utan folkets man. Geijer återkommer ofta till styrkan i att vara en ”folkets man”; ärlighet och rättframhet är dygder:

”De lärde, de rike, de bråka sitt vett

att röna, vars rätt som är god.

Mig ren är den rätt, som man värvt med sin svett

¹ Svensk dikt, 1985, s. 295, strof 3.

² Svensk dikt, 1985, s. 296, strof 13.

³ Ibid., strof 16.

och som man värjt med sitt blod.”¹

Synen på våldet som ett medel till rättfärdighet känns igen från de isländska sagorna, där våld, blodshämnd och släktrivalitet var centrala. Personligen tycker jag att främst Tegnér syn på våldet är något ”luddig”. Esaias Tegnér proklamerar i dikten *Det eviga* att ”Vad våldet må skapa är vanskligt och kort, det dör som en stormvind i öknen bort.”² I dikten *Karl XII* framställs våldet dock snarast som ett ideal:

”Och en mot tio ställdes
av retad Vasason.
Där flydde vad ej fälldes,
det var hans lärospån. [...]”³

Det eviga bör dock ses i ljuset av de krig som härjade Europa under denna tid. Tegnér vill ge sin omvärld en ljusare bild av utvecklingen under Napoleonkrigen; en bild som inte alltigenom är nattsvart. Detta till trots tycker jag Tegnér hållning är vacklande, även om han med poetens frihet vänder kappan efter vinden. Det låg också i tidens nationalromantiska anda att hylla fosterlandet och dess ”hjältar” ...

¹ Ibid, strof 14.

² Svensk dikt, 1985, s. 250, strof 1.

³ Ibid, s. 269, strof 2.